

รายงานสรุปบทเรียน

ชื่อโครงการฝึกอบรม : กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ (PDPA for Government Office)

วันที่เข้ารับการอบรม : วันเสาร์ ที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

บรรยายโดย : ดร.มนต์ศักดิ์ โช้เจริญธรรม
ผ่านระบบออนไลน์ TDGA e-Learning

จัดโดย : สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล (องค์การมหาชน) หรือ สพร.

วัตถุประสงค์

ในยุคดิจิทัลที่หน่วยงานภาครัฐมีการจัดเก็บ ใช้ และเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคลของประชาชนจำนวนมาก การเรียนรู้และทำความเข้าใจ กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล จึงเป็นภารกิจสำคัญของผู้ปฏิบัติงานทุกระดับ ภายใต้พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ หรือ PDPA ซึ่งมีผลบังคับใช้กับหน่วยงานของรัฐ เช่นเดียวกับภาคเอกชน

ภายใต้กรอบของ พระราชบัญญัติคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๒ ผู้ปฏิบัติงานทุกคนจึงควรตระหนักว่า “ข้อมูลส่วนบุคคล” ไม่ใช่เพียงข้อมูลทางเอกสารหรือระบบสารสนเทศ แต่คือข้อมูลที่สะท้อนตัวตนและสิทธิของประชาชน ซึ่งต้องได้รับการดูแลอย่างรอบคอบและมีจริยธรรมในการใช้งานเสมอ

การเรียนรู้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลสำหรับผู้ปฏิบัติงานภาครัฐ ไม่ได้เป็นเพียงการทำตามข้อบังคับทางกฎหมายเท่านั้น แต่เป็นการยกระดับมาตรฐานการทำงานของภาครัฐให้โปร่งใส มีความรับผิดชอบ และคำนึงถึงสิทธิของประชาชนเป็นสำคัญ

เป้าหมายการเรียนรู้

๑. เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในหลักการพื้นฐานของ PDPA ทำให้ผู้ปฏิบัติงานเข้าใจนิยามสำคัญ เช่น ข้อมูลส่วนบุคคล ข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว ฐานกฎหมายในการประมวลผลข้อมูล สิทธิของเจ้าของข้อมูล และหน้าที่ของผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล เพราะการมีความเข้าใจพื้นฐานที่ถูกต้องจะช่วยลดความเสี่ยงในการกระทำผิดกฎหมายโดยไม่เจตนา และช่วยให้การดำเนินงานของหน่วยงานเป็นไปอย่างถูกต้องตามหลักกฎหมายและหลักธรรมาภิบาล

๒. เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตามบทบาทหน้าที่ ซึ่งหน่วยงานภาครัฐทำหน้าที่เป็น “ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล” (Data Controller) ซึ่งต้องรับผิดชอบต่อการเก็บรวบรวม ใช้ และเปิดเผยข้อมูลให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ขบด้วยกฎหมาย

๓. เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน เนื่องจากข้อมูลส่วนบุคคลเกี่ยวข้องโดยตรงกับสิทธิความเป็นส่วนตัวของประชาชน การเรียนรู้ PDPA ทำให้ผู้ปฏิบัติงานตระหนักถึงความสำคัญของการคุ้มครองข้อมูล และไม่ละเมิดสิทธิของเจ้าของข้อมูลโดยไม่จำเป็น

๔. เพื่อลดความเสี่ยงทางกฎหมายและความรับผิดของหน่วยงาน PDPA กำหนดบทลงโทษทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง หากมีการละเมิดหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย ผู้ปฏิบัติงานที่มีความรู้ความเข้าใจจะสามารถ ป้องกันความผิดพลาดที่อาจนำไปสู่การร้องเรียน การสอบสวน หรือการถูกลงโทษ

๕. เพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรด้านการคุ้มครองข้อมูล (Data Protection Culture) คือ การสร้าง วัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของข้อมูล (Data Security) และความเป็นส่วนตัว (Privacy by Design)

๖. เพื่อรองรับการเปลี่ยนผ่านสู่รัฐบาลดิจิทัล (Digital Government) ในบริบทของการพัฒนารัฐบาล ดิจิทัล หน่วยงานภาครัฐมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและฐานข้อมูลขนาดใหญ่ การเรียนรู้ PDPA ช่วยให้การพัฒนาระบบดิจิทัลเป็นไปอย่างมั่นคง ปลอดภัย และเคารพสิทธิประชาชน

แนวทางการเตรียมตัวสำหรับองค์กร

- จัดทำนโยบายคุ้มครองข้อมูล (Privacy Policy/Notice)
- แต่งตั้งเจ้าหน้าที่คุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล (DPO) หากกฎหมายกำหนด
- ทำบันทึกการรายการกิจกรรมประมวลผลข้อมูล (RoPA)
- อบรมพนักงานให้เข้าใจแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้อง

การเรียนรู้ PDPA ช่วยให้ผู้ปฏิบัติงาน

- เข้าใจขั้นตอนการขอความยินยอม (Consent)
- ทราบแนวทางการจัดทำประกาศความเป็นส่วนตัว (Privacy Notice)
- ปฏิบัติตามหลักการเก็บข้อมูลเท่าที่จำเป็น (Data Minimization)
- จัดการคำร้องขอใช้สิทธิของประชาชนได้อย่างถูกต้อง

เมื่อบุคลากรทุกระดับมีความเข้าใจ PDPA จะสามารถ

- ป้องกันการรั่วไหลของข้อมูล
- รายงานเหตุละเมิดข้อมูล (Data Breach) ได้อย่างทันท่วงที
- ทำงานร่วมกันอย่างมีมาตรฐานเดียวกัน

สาระสำคัญของ PDPA

ประการแรก นิยามของ “ข้อมูลส่วนบุคคล” ว่าเป็นข้อมูลเกี่ยวกับบุคคลซึ่งทำให้สามารถระบุตัวบุคคล นั้นได้ ไม่ว่าจะโดยตรงหรือโดยอ้อม เช่น ชื่อ-นามสกุล เลขประจำตัวประชาชน ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ หรือข้อมูล อิเล็กทรอนิกส์ที่สามารถเชื่อมโยงถึงตัวบุคคลได้ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดประเภท “ข้อมูลส่วนบุคคลที่มีความอ่อนไหว” ซึ่งรวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับเชื้อชาติ ศาสนา สุขภาพ ความคิดเห็นทางการเมือง หรือข้อมูลชีวมิติ อันเป็นข้อมูล ที่อาจกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอย่างร้ายแรง จึงต้องได้รับความคุ้มครองในระดับที่เข้มงวดมากยิ่งขึ้น

ประการที่สอง กำหนดบทบาทของผู้เกี่ยวข้องกับการประมวลผลข้อมูล ได้แก่ ผู้ควบคุมข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งเป็นบุคคลหรือนิติบุคคลที่มีอำนาจตัดสินใจเกี่ยวกับการเก็บรวบรวม ใช้ หรือเปิดเผยข้อมูล และผู้ประมวลผล

ข้อมูลส่วนบุคคล ซึ่งดำเนินการตามคำสั่งของผู้ควบคุมข้อมูล การกำหนดบทบาทที่ชัดเจนนี้มีความสำคัญต่อการกำหนดความรับผิดชอบและขอบเขตหน้าที่ตามกฎหมาย

ประการที่สาม การประมวลผลข้อมูลส่วนบุคคลต้องมีฐานกฎหมายรองรับ (Lawful Basis) เช่น การได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล การปฏิบัติตามสัญญา การปฏิบัติตามกฎหมาย หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้ หลักความชอบด้วยกฎหมาย ความโปร่งใส และการเก็บข้อมูลเท่าที่จำเป็น (Data Minimization) เป็นหลักการสำคัญที่ผู้ควบคุมข้อมูลต้องยึดถือ การเก็บข้อมูลเกินความจำเป็นหรือใช้ข้อมูลนอกเหนือวัตถุประสงค์ที่แจ้งไว้ อาจถือเป็นการละเมิดกฎหมายได้

ประการที่สี่ กฎหมายรับรองสิทธิของเจ้าของข้อมูลหลายประการ ได้แก่ สิทธิในการเข้าถึงข้อมูล สิทธิในการขอแก้ไขให้ถูกต้อง สิทธิในการขอลบหรือทำลายข้อมูล สิทธิในการระงับการใช้ข้อมูล และสิทธิในการถอนความยินยอม สิทธิเหล่านี้สะท้อนหลักการคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิในความเป็นส่วนตัว ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานในระบบกฎหมายสมัยใหม่

ประการที่ห้า การบังคับใช้และบทลงโทษทั้งทางแพ่ง ทางอาญา และทางปกครอง เพื่อสร้างแรงจูงใจให้หน่วยงานและองค์กรปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคลอาจก่อให้เกิดความเสียหายต่อเจ้าของข้อมูลทั้งในเชิงทรัพย์สินและชื่อเสียง ดังนั้นการกำหนดความรับผิดที่ชัดเจนจึงเป็นกลไกสำคัญในการคุ้มครองสิทธิอย่างเป็นรูปธรรม

- โทษทางแพ่ง : จ่ายค่าสินไหมทดแทนจริง และอาจบวกเพิ่มสูงสุด ๒ เท่าของค่าเสียหายจริง
- โทษทางอาญา : จำคุกสูงสุด ๑ ปี หรือปรับสูงสุด ๑ ล้านบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ
- ปรับสูงสุด ๕ ล้านบาท

กล่าวโดยสรุป กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมีบทบาทสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างการใช้ประโยชน์จากข้อมูลเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม กับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน การทำความเข้าใจหลักการสำคัญของกฎหมายดังกล่าวจึงมิใช่เพียงการปฏิบัติตามข้อบังคับทางกฎหมายเท่านั้น หากแต่เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมการเคารพสิทธิความเป็นส่วนตัว และยกระดับมาตรฐานการบริหารจัดการข้อมูลในสังคมไทยให้สอดคล้องกับบริบทสากลอย่างยั่งยืน

ประโยชน์ที่ได้รับจากบทเรียน

การเรียนรู้กฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลมิใช่เพียงการศึกษาเพื่อปฏิบัติตามข้อบังคับทางกฎหมายเท่านั้น หากแต่เป็นการพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และจิตสำนึกเกี่ยวกับสิทธิความเป็นส่วนตัว อันเป็นรากฐานสำคัญของสังคมประชาธิปไตยในยุคเทคโนโลยีสารสนเทศ เมื่อทุกภาคส่วนตระหนักและปฏิบัติตามหลักการของกฎหมายอย่างเคร่งครัด ย่อมส่งผลให้สังคมไทยก้าวสู่การเป็นสังคมดิจิทัลที่มีความมั่นคง ปลอดภัย และเคารพสิทธิมนุษยชนอย่างยั่งยืน

จัดทำโดย

นางกาญจนา บุตรคำ

ตำแหน่ง เจ้าพนักงานการเงินและบัญชีปฏิบัติงาน